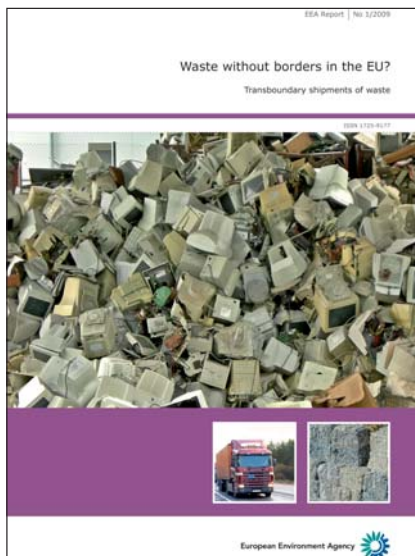

Odpad bez hraníc v EÚ?

Medzinárodná preprava odpadu

V pohybe je odpad každého typu. Z rozvinutých krajín sa do krajín s menej prísnyimi environmentálnymi normami prepravuje čoraz viac odpadu, predovšetkým odpadového papiera, plastov a kovov. Obrovské lode brázdia každý deň moria a prepravujú tovar zo vznikajúcich trhov v Ázii na Západ. Aby sa na spiatkovej ceste neplavili prázdne, vezú do Ázie odpad z Európy na recykláciu. Táto preprava je regulovaná Bazilejským dohovorom OSN a smericami Európskej únie. Avšak zákaz OSN o medzinárodnom obchode s nebezpečným odpadom (odpad, ktorý je potenciálne nebezpečný pre ľudí alebo pre životné prostredie) nepodpisal dostatočný počet krajín. EÚ povoľuje vývoz nebezpečného odpadu iba do rozvinutých krajín, kde existujú potrebné technológie a sú zavedené dostatočné bezpečnostné a environmentálne zákony. Na účely týchto obmedzení sa „rozvinutá krajina“ definuje ako člen organizácie pre hospodársku spoluprácu a rozvoj (OECD).

Správa Európskej environmentálnej agentúry (EEA) **Odpad bez hraníc v EÚ?** sa zameriava na to, čo je a nie je známe o cezhraničnej preprave odpadu. Obsahuje popis medzinárodnej a EÚ legislatívy v oblasti prepravy odpadu a informácie o vzrastajúcom množstve prepravy nebezpečného a problematického odpadu medzi krajinami EÚ a rovnako prepravy z členských krajín EÚ do nečlenských. Konštatuje, že dlhodobým zámerom EÚ je, aby každý členský štát zneškodňoval svoj vlastný odpad doma. Napriek tomu sa vývoz nebezpečného a problematického odpadu z členských štátov EÚ na účely zneškodnenia od roku 1997 do 2005 takmer štvornásobne zvýšil.

Elektronický odpad smeruje do Afriky

Európa má zavedený súbor právnych predpisov týkajúcich sa prepravy nebezpečného a problematického odpadu. Elektronický, ktorý sa považuje za nebezpečný, je špecifický prípad. V Afrike a Ázii sa často demontuje s použitím minimálnych alebo žiadnych osobných ochranných prostriedkov či opatrení na reguláciu znečistenia. Aby sa z nich získali kovy, súčiastky sa často spaľujú na otvorenom ohni. Pritom sa uvoľňujú častice popolčeka obsahujúce ťažké kovy a iné toxické látky, čo spôsobuje zvýšené riziko pre ľudí, ako aj kontamináciu potravy, pôdy a povrchovej vody.

Čo sa týka odpadu z elektrických a elektronických zariadení (OEEZ) prepravovaného v rámci EÚ a mimo nej, chýba jasná štatistika. Sčasti preto, lebo pri podávaní správ o vývoze elektronického odpadu sa nepoužívajú jednoznačné kódy. Ťažko sa dá zistiť, či sa televízor vyváža ako použitý prístroj, čo je prijateľné, alebo ako odpad, čo prijateľné nie je. Vo všeobecnosti je zakázaný vývoz OEEZ z EÚ do krajín, ktoré nie sú členmi OECD. Avšak vývoz ešte funkčného televízneho prijímača je povolený. Existuje niekoľko zdokumentovaných prípadov porušenia tohto zákazu. Ukazuje sa, že značná časť vyvážaných použitých televíznych prijímačov, počítačov, monitorov a telefónov do krajín, ktoré nie sú členmi OECD, je odpadom kúpeným s úmyslom získať súčiastky a suroviny.

V roku 2005 sa z EÚ do afrických krajín vyviezlo viac ako 15 000 ton farebných televíznych prijímačov. Iba do Nigérie, Ghany a Egyptu ich prichádzalo denne okolo tisíc. Priemerná hodnota exportovaných farebných televíznych prijímačov posielaných do Afriky je veľmi nízka: v prípade Afriky ako celku cena za jednotku bola 64 eur a pre tri spomenuté krajiny len okolo 28 eur. Je jasné, že veľkú časť tohto vývozu tvoria použité výrobky, z ktorých väčšina je pravdepodobne odpadom. Na porovnanie, priemerná hodnota televízneho prijímača predávaného v Európe je 350 eur. Predpokladá sa, že celkový vývoz použitých počítačov, mobilných telefónov, CD prehrávačov atď. do týchto regiónov je podstatne vyšší.

Odpad, ktorý nie je nebezpečný

Od roku 1995 do 2007 sa tiež výrazne zvýšilo množstvo odpadu, ktorý nie je nebezpečný, ako napríklad papier, plasty a kovy, vyvážaného z EÚ hlavne do Ázie (najmä do Číny):

- spolu sa vyviezlo 10-krát viac papiera, 11-krát viac plastov, 5-krát viac kovov (preprava odpadu sa zvýšila aj v rámci EÚ, avšak v oveľa menšej miere),
- len v roku 2007 sa do Ázie prepravilo toľko odpadového papiera ako z jednej krajiny EÚ do druhej,
- množstvo kovov prepraveného v rámci EÚ bolo väčšie ako množstvo prepraveného do Ázie, avšak EÚ prepravila na ázijský trh viac plastového odpadu ako v rámci EÚ.

Budúcnosť monitorovania odpadu

V rámci EÚ sa cezhraničné zásielky odpadu na národných úrovniach podrobne sledujú. Európskej komisii sa však poše len súhrnná verzia údajov o zásielkach, takže neexistuje jasný prehľad o situácii na úrovni EÚ. Ak by sa poskytovali podrobnejšie informácie, najmä o typoch prepravovaného odpadu, z prehľadu by sa dali oveľa lepšie určiť environmentálne a hospodárske dôsledky zásielok. Pomohlo by to pri zisťovaní, či vývoz odpadu je vyvolaný lepšími možnosťami spracovania, väčšou kapacitou alebo efektívnou cenotvorbou. Lepšie by sme porozumeli, akú úlohu zohrávajú menej prísne normy, chýbajúca legislatíva a slabšia úroveň presadzovania zákonov ako hnacích síl vývozu do menej rozvinutých regiónov. Presnejší prehľad o legálnych zásielkach na úrovni EÚ by tiež pomohol pri lepšom odhaľovaní nelegálnych zásielok.

Zdroj: Európska environmentálna agentúra

Pozn.: Celú správu v anglickom jazyku nájdete na <http://www.eea.europa.eu/publications/waste-without-borders-in-the-eu-transboundary-shipments-of-waste>. Jej tlačaná verzia je k dispozícii v Informačných strediskách EEA v SR (<http://www.sazp.sk/public/index/go.php?id=1320>).

Najviac odpadu produkujú Dáni

Priemerný obyvateľ EÚ vyprodukoval v roku 2007 cca 522 kg komunálneho odpadu, tvrdí prieskum Eurostatu (marec 2009), ktorý skúmal produkciu odpadu v jednotlivých členských štátoch. Podľa neho, miera tvorby odpadu je na vzostupe, pričom situácia sa v prípade rôznych štátov „výrazne mení“.

V priemere najmenej komunálneho odpadu vyprodukoval v roku 2007 obyvateľ Českej republiky (294 kg), najviac obyvateľ Dánska (801 kg). Po Dánsku sa najviac odpadu na hlavu produkuje v Írsku (786 kg) a na Cypre (754 kg). Naopak, popri Českej republike, pod 400 kg na obyvateľa sa zmestili Slovensko, Poľsko, Lotyšsko a Rumunsko.

Spôsoby a metódy nakladania s odpadom sa v rámci členských krajín EÚ vo veľkej miere líšia; napr. recyklácia komunálneho odpadu dosiahla najväčší podiel v Nemecku (46 %), Belgicku (39 %) a vo Švédsku (37 %). Najviac odpadu skladuje pod zemským povrchom Bulharsko (100 %), Rumunsko (99 %). Viac ako 90 % odpadu v podzemí skladujú aj Litva, Malta a Poľsko. Medzi ostatné prístupy patria spaľovanie a kompostovanie. Najviac sa spaľuje v Dánsku (53 %), Luxembursku a Švédsku (obe 47 %). Naopak, najviac sa kompostuje v Rakúsku (38 %) a v Taliansku (33 %).

Európska environmentálna agentúra varuje, že v období 2005 – 2020 sa produkcia odpadu v EÚ zvýši v priemere o štvrtinu, ak spotrebiteľia nezmenia svoje návyky a správanie. Predpokladá, že jeden obyvateľ by mohol o desať rokov vyprodukovať cca 680 kg odpadu. Podľa EEA je to dané niekoľkými faktormi, napr. hospodárskou aktivitou, demografickými zmenami, technologickými inováciami, životným štýlom a vzorcami výroby a spotreby.

Okrem odpadu z domácností sa do štatistiky započítal aj odpad vyprodukovaný malými firmami a malými kancelárskymi priestormi. Odpad vyprodukovaný v sektore poľnohospodárstva a priemyselnej výroby sa nezapočítal.

Žiaci zo ZŠ Janka Kráľa a ZŠ na Okoličianskej ulici v Liptovskom Mikuláši v spolupráci s Občianskym združením TATRY pri príležitosti Dňa Zeme čistili brehy Smrečianky a jej bezprostredné okolie. Napriek podmienkam, ktoré vytvára mesto Liptovský Mikuláš pre triedenie odpadu, sa len v okolí futbalového štadióna na Podbrezínach nazbieralo 6 vriec PET fliaš.